

# चौधरी देवीलालः विश्वविद्यालयः, सिरसा CHAUDHARY DEVILAL UNIVERSITY, SIRSA

हरियाणा - राज्य - विधानमण्डल - अधिनियमः - 2003 (संख्यांक - 9) द्वारा स्थापितम्  
राष्ट्रीय - मूल्याङ्कन - प्रत्यायन - परिषदा "बी - B" श्रेण्या प्रत्यायितः

(Established By State Legislature Act 9 OF 2003 'B' Grade Accredited By NAAC )



एम० ए० संस्कृतम् ( द्वितीयवर्षम् ), पाठ्यक्रमः - तृतीयं सत्रम्  
M.A. Sanskrit (2nd Year), Syllabus - 3<sup>rd</sup> Semester

चयनाधारितश्रेयोदानपद्धत्याः(CBCS)प्रारूपानुसारं तथा च लघुसंशोधनैः परिवर्तनैः सह संशोधितम्

(Revised With Minor Corrections And Changes & Formatted As Per CBCS )

## तृतीयं सत्रम् (Semester – III )

● अनिवार्यः पाठ्यक्रमः (Compulsory Courses) .....

1. Core MSK13.....

पालिभाषा प्राकृतभाषा च (PALIBHASHA PRAKRITBHASHA CH)

2. Core MSK14.....

निबन्धानुवादरचना (NIBANDHANUVADJACHNA )

3. Core MSK15.....

नीतिसाहित्यम् (NEETISAHITYAM)

● वैकल्पिकः पाठ्यक्रमः (Optional Course)

(क) प्रथमः वर्गः - वेदः

1. Core MSK16.....

ऋक्संहिता यजुःसंहिता च (RIKSAMHITA YJUHSAMHITA CH)

2. Core MSK17.....

ब्राह्मणसाहित्यम् (BRAHMANSAHITYAM)

3. Core MSK18.....

कल्पसाहित्यम् ऋक्प्रातिशाख्यं छन्दांसि च (KALAPSAHITYAM RIKPRATISHAKHAYAM  
CHHANDANSI CH)

(ख) द्वितीयः वर्गः - व्याकरणम्

1. Core MSK16.....  
व्याकरणशास्त्रपरम्परा व्याकरणदर्शनञ्च (VYAKARANSHASTRAPRAMPRA  
VYAKARANDARSHANAM CH)

2. Core MSK17.....  
सिद्धान्तकौमुदी - 1 (SIDHANTKOUMUDI – 1)

3. Core MSK18.....  
सिद्धान्तकौमुदी - 2 (SIDHANTKOUMUDI – 2)

(ग) तृतीयः वर्गः - दर्शनम्

1. Core MSK16.....  
सांख्यदर्शनं योगदर्शनञ्च (SANKHYADARSHANAM YOGDARSHANAM CH)

2. Core MSK17.....  
न्यायदर्शनं वैशेषिकदर्शनञ्च (NAYAYADARSHANAM VAISHESHIKDARSHANAM CH)

3. Core MSK18.....  
वेदान्तदर्शनं मीमांसादर्शनञ्च (VEDANTDARSHANAM MEEMANSADARSHANAM CH)

(घ) चतुर्थः वर्गः - साहित्यम्

1. Core MSK16.....  
पद्यसाहित्यं गद्यसाहित्यञ्च (PADYASAHITYAM GADYASAHITYAM CH)

2. Core MSK17.....  
नाट्यसाहित्यं नाट्यशास्त्रञ्च (NATYASAHITYAM NATYASHASTRAM CH)

U - Singh

3. Core MSK18.....

काव्यशास्त्रम् (KAVYASHASTRAM)

● मुक्तः वैकल्पिकः पाठ्यक्रमः (Open Elective Course) .....

1. Open Elective MSK-OE-03 .....

धर्मदर्शनं संस्कृतिः च (DHARAMDARSHANAM SANSKRITI CH)

त्रयोदशं पत्रम् (msk13) : पालिभाषा प्राकृतभाषा च

पूर्णाङ्काः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit – 4

घटकम् - 1. पालिप्रवेशिका - व्याकरणम् ( संस्कृतमाध्यमेन )

क. वर्णपरिचयः, सन्धिः, कृत् - तद्धित् - स्त्रीप्रत्ययाः, समासः, कारकम् ।

ख. शब्दरूपाणि - बुद्ध, मुनि, अग्नि, भिक्षु, राया, अत्ता, अप्पा, पिता, कन्या, इत्थी, माता ।

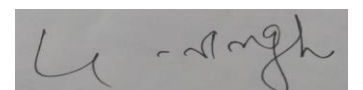
ग. धातुरूपाणि - भू, गम, पठ, ठा, दिस्स, कर, दा, पुच्छ, कथ, सक्ख - (लट् - लोट् - लृट् - लङ् - विधिलिङ्लकारेषु)।

घटकम् - 2. पालिप्रवेशिका - (कमलेशचन्द्र जैन) साहित्यसंकलनम्

सुहृद्दलक्षणानि, मनुष्यभेदाः, कृषिमाहात्म्यम्, मङ्गलमङ्गलानि, मूर्खपरिचयः अर्थस्य अनर्थता, मारनिग्रहः, मृत्योरपरिहार्यता, दानं माहात्म्यम् ।

घटकम् - 3. प्राकृतप्रवेशिका - व्याकरणम् ( संस्कृतमाध्यमेन )

क. वर्णपरिचयः, सन्धिः, कृत् - तद्धित् - स्त्रीप्रत्ययाः, समासः, कारकम् ।



ख. शब्दरूपाणि- वच्छ, देव, गिरि, मुणी, तरु, गुरु, पिऊ(पियर), राय, माला, लता, बुद्धि, धेणु, सव्व, युष्मद्, अस्मद्, अप्पा(आत्मन्)।

ग. धातुरूपाणि - ही (भू), पच, अस्, कृ (कर), हस, दिस्स, भण, गम (गच्छ), पुच्छ, कथ, ठा, दह - (लट् - लोट् - लृट् - लङ् - विधिलिङ्लकारेषु)।

घटकम् - 4. प्राकृतप्रवेशिका - (कमलेशचन्द्र जैन) साहित्यसंकलनम्

वानर-प्रोत्साहनम्, सुभाषितानि, चक्रवत् परिवर्तन्ते, समराङ्गणम्, प्रत्यभिज्ञानकम्, धर्म-पाखंडं त्यजेत्,

वाक्-शुद्धिः, आत्म-प्रशंसा त्याज्या, शठे शाठ्यं समाचरेत्, भोगानाम् अपसारता ।

**निर्देशः -**

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- 0) प्रथमतृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

**प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः**

**प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन**

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

$5 \times 2 = 10$

**प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)**

**द्वितीयः प्रश्नः -**

यथानिर्दिष्टशब्देभ्यः शब्दरूपद्वयं - धातुरूपद्वयं - सन्धित्रयं - तद्धितप्रत्ययद्वयं - समासद्वयं - कृत्प्रत्ययद्वयं - स्त्रीप्रत्ययद्वयं च समाधेयाः ।

$15 \times 1 = 15$

अथवा

**तृतीयः प्रश्नः -**

यथानिर्दिष्टशब्देभ्यः शब्दरूपद्वयं - धातुरूपद्वयं - सन्धित्रयं - तद्धितप्रत्ययद्वयं - समासद्वयं - कृत्प्रत्ययद्वयं - स्त्रीप्रत्ययद्वयं च समाधेयाः ।

$15 \times 1 = 15$

*U - Singh*

## द्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

- (क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् संस्कृतेन अनुवादार्थं गद्यांशद्वयोः व्याख्या विधेया ।  $5 \times 2 = 10$   
(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् संस्कृतेन अनुवादार्थं एकस्य पद्यांशस्य व्याख्या विधेया ।  $5 \times 1 = 5$   
अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

- (क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् संस्कृतेन अनुवादार्थं गद्यांशद्वयोः व्याख्या विधेया ।  $5 \times 2 = 10$   
(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् संस्कृतेन अनुवादार्थं एकस्य पद्यांशस्य व्याख्या विधेया ।  $5 \times 1 = 5$

## तृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

षष्ठः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टशब्देभ्यः शब्दरूपद्वयं - धातुरूपद्वयं - सन्धित्रयं - तद्धितप्रत्ययद्वयं - समासद्वयं - कृतप्रत्ययद्वयं - स्त्रीप्रत्ययद्वयं च समाधेयाः ।  $15 \times 1 = 15$  अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टशब्देभ्यः शब्दरूपद्वयं - धातुरूपद्वयं - सन्धित्रयं - तद्धितप्रत्ययद्वयं - समासद्वयं - कृतप्रत्ययद्वयं - स्त्रीप्रत्ययद्वयं च समाधेयाः ।  $15 \times 1 = 15$

## तृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

- (क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् संस्कृतेन अनुवादार्थं गद्यांशद्वयोः व्याख्या विधेया ।  $5 \times 2 = 10$   
(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् संस्कृतेन अनुवादार्थं एकस्य पद्यांशस्य व्याख्या विधेया ।  $5 \times 1 = 5$   
अथवा

नवमः प्रश्नः -

- (क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् संस्कृतेन अनुवादार्थं गद्यांशद्वयोः व्याख्या विधेया ।  $5 \times 2 = 10$   
(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् संस्कृतेन अनुवादार्थं एकस्य पद्यांशस्य व्याख्या विधेया ।  $5 \times 1 = 5$

अनुशंसितग्रन्थाः -

१. पालिसंग्रह, डा. पी. वी. बापट, साहित्य अकादमी, नई दिल्ली ।
२. पालिमहाव्याकरण, भिक्षु जगदीश कश्यप, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली ।
३. कञ्जायनव्याकरण, एस. एन. तिवारी, ताराबुक एजेन्सी, कमच्छा, वाराणसी ।
४. बालावतार, (पालिव्याकरण) द्वारिकादास शास्त्री, वाराणसी, दिल्ली ।
५. पालिसाहित्य का इतिहास, भरतसिंह उपाध्याय, हिन्दीसाहित्य सम्मेलन, प्रयाग ।
६. पालिसाहित्य का इतिहास, कोमलचन्द्र जैन, वाराणसी ।
७. पालिसाहित्य का इतिहास, पं. राहूल सांकृत्यायन ।
८. पालिप्पदीपिका, वीरेन्द्रकुमार, वागाम्भृणी, पिंजौर ।
९. हिस्ट्री ऑफ पालि लिटरेचर (वाल्सूम - २), एम. विण्टरनिट्स ।
१०. प्राकृतप्रवेशिका, भाग - १, आल्फ्रेड सी. वूलनर (बनारसीदास जैन कृत हिन्दी अनुवाद) ।

U - Singh

११. अभिनव प्राकृतव्याकरण, नेमिचन्द्र शास्त्री, वाराणसी, १९६३।
१२. प्राकृतप्रकाश, वररुचि, सम्पा. कोवेल, कलकता, १९३२।
१३. प्राकृत साहित्य का इतिहास, जगदीशचन्द्र जैन, वाराणसी।
१४. प्राकृत साहित्य और उसका आलोचनात्मक इतिहास, नेमिचन्द्रशास्त्री।
१५. प्राकृत ग्रामर, पी. एल. वैद्य, पूना, १९५८।
१६. प्राकृत व्याकरण, हेमचन्द्र- कृत सिद्धहेमशब्दानिशासन के आठवें अध्याय का हिन्दी अनुवाद, प्रो. डा. के. वा. आपटे, (चौखम्बा संस्कृत भारती, ८)।
१७. पालि - प्राकृतप्रवेशिका, कमलेशचन्द्र जैन।

## चतुर्दशं पत्रम् (msk14) : निबन्धानुवादरचना

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit – 4

घटकम् -1. अपठितगद्यानुवादः

घटकम् -2. अपठितपद्यानुवादः

घटकम् -3. निबन्धरचना (वेद-व्याकरण-साहित्य-संस्कृतिविषयकाः निबन्धाः केवलम्) (संस्कृतमाध्यमेन)

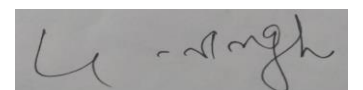
घटकम् -4. शब्दरूपाणि धातुरूपाणि च (प्रौढरचनानुवादकौमुद्या अनुसारम्) (संस्कृतमाध्यमेन)

निर्देशाः -

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत्।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति। तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति। प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति। घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते। ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः। प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः। आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः। प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति।
- 0) तृतीयचतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति। अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन



अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।  $5 \times 2 = 10$

प्रथमघटकाश्रिताः प्रश्नाः

द्वितीयः प्रश्नः -

(क) अपठितगद्यांशद्वयस्य संस्कृतभाषायाम् अनुवादार्थम् गद्यांशद्वयं हिन्दीभाषायां प्रदास्यते ।  $5 \times 2 = 10$  (ख)

अपठितगद्यांशस्य हिन्दीभाषायाम् अनुवादार्थम् गद्यांशमेकं संस्कृतभाषायां प्रदास्यते ।  $5 \times 1 = 5$   
अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

(क) अपठितगद्यांशद्वयस्य संस्कृतभाषायाम् अनुवादार्थम् गद्यांशद्वयं हिन्दीभाषायां प्रदास्यते ।  $5 \times 2 = 10$

(ख) अपठितगद्यांशस्य हिन्दीभाषायाम् अनुवादार्थम् गद्यांशमेकं संस्कृतभाषायां प्रदास्यते ।  $5 \times 1 = 5$

द्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

अपठितपद्यांशत्रयस्य हिन्दीभाषायाम् अनुवादार्थं पद्यांशत्रयं संस्कृतभाषायां प्रदास्यन्ते ।  $3 \times 5 = 15$

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

अपठितपद्यांशत्रयस्य हिन्दीभाषायाम् अनुवादार्थं पद्यांशत्रयं संस्कृतभाषायां प्रदास्यन्ते ।  $3 \times 5 = 15$

तृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

षष्ठः प्रश्नः -

एकं निबन्धं लेखितुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः विषयद्वयं प्रदास्यन्ते ।  $1 \times 15 = 15$   
अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

एकं निबन्धं लेखितुं यथानिर्दिष्टविषयेभ्यः विषयद्वयं प्रदास्यन्ते ।  $1 \times 15 = 15$

चतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

अष्टमः प्रश्नः -

(क) दशधातुरूपाणि लेखितुं यथानिर्दिष्टधातुभ्यः दशधातवः प्रदास्यन्ते ।  $10 \times 1 = 10$

(ख) पञ्चशब्दरूपाणि लेखितुं यथानिर्दिष्टपदेभ्यः पञ्चशब्दाः प्रदास्यन्ते ।  $5 \times 1 = 5$

अथवा

नवमः प्रश्नः -

(क) दशधातुरूपाणि लेखितुं यथानिर्दिष्टधातुभ्यः दशधातवः प्रदास्यन्ते ।  $10 \times 1 = 10$

(ख) पञ्चशब्दरूपाणि लेखितुं यथानिर्दिष्टपदेभ्यः पञ्चशब्दाः प्रदास्यन्ते ।  $5 \times 1 = 5$

अनुशासितग्रन्थाः

1. संस्कृतशिक्षणसरणी, आचार्य राम शास्त्री, परिमल पब्लिकेशन, दिल्ली ।

U - Singh



2. प्रौढरचनानुवादकौमुदी, डा० कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी ।
3. रचनानुवादकौमुदी, डा० कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी ।
4. प्रौढनिबन्धसौरभम्, पं० विश्वनाथ मिश्र, हंसा प्रकाशन, जयपुर ।
5. निबन्धशतकम्, डा० कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी ।
6. संस्कृतव्यवहार - वाक्यावलि: डा० अमिता आर्या ।
7. प्रथमा दीक्षा, राष्ट्रीय- संस्कृत- संस्थानम्, दिल्ली ।
8. द्वितीया दीक्षा, राष्ट्रीय- संस्कृत- संस्थानम्, दिल्ली ।

## पञ्चदशं पत्रम् (msk15) : नीतिसाहित्यम्

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit – 4

- घटकम् -1. नीतिशतकम् - भर्तृहरिः ( संस्कृतमाध्यमेन)  
 घटकम् -2. विदुरनीतिः(१-२ अध्यायौ) ।  
 घटकम् -3. श्रीमद्भगवद्गीता अध्यायः - २ ( संस्कृतमाध्यमेन)  
 घटकम् -4. श्रीमद्भगवद्गीता अध्यायः - १५, १८ ।

### निर्देशाः -

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- 0) प्रथमतृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

### प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

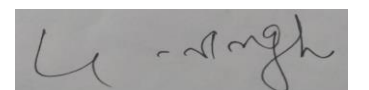
प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः

प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2 = 10

प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः ( संस्कृतमाध्यमेन)



द्वितीयः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकत्रयाणां व्याख्या विधेया ।

3x5 = 15

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकत्रयाणां व्याख्या विधेया ।

3x5 = 15

द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकत्रयाणां व्याख्या विधेया ।

3x5 = 15

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकत्रयाणां व्याख्या विधेया ।

3x5 = 15

तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः

षष्ठः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः व्याख्या विधेया ।

2x5 = 10

(ख) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1=5

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः व्याख्या विधेया ।

2x5 = 10

(ख) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1 = 5

चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः व्याख्या विधेया ।

2x5 = 10

(ख) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1 = 5

अथवा

नवमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः व्याख्या विधेया ।

2x5 = 10

(ख) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1 = 5

अनुशंसितग्रन्थाः

1. नीतिशतकम् , भारतीय विद्या प्रकाशन , दिल्ली ।
2. नीतिशतकम् , बिन्दू कुमारी ।
3. विदुरनीति, गीताप्रेस गोरखपुर ।
4. विदुरनीति, गुञ्जेश्वर चौधरी, चौखम्बा सुरभारती प्रतिष्ठानम् ।
5. श्रीमद्भगवद्गीता, गीताप्रेस गोरखपुर ।
6. श्रीमद्भगवद्गीता, रामानुजभाष्य, गीताप्रेस गोरखपुर ।
7. श्रीमद्भगवद्गीता, शांकरभाष्यम् , गीताप्रेस, गोरखपुर ।
8. श्रीमद्भगवद्गीता, साधकसंजीवनी टीका, स्वामीरामसुखदास जी, गीताप्रेस गोरखपुर ।
9. श्रीमद्भगवद्गीता, शांकरभाष्यम् , गीताप्रेस, गोरखपुर ।

U - Singh

क. प्रथमः वर्गः - वेदः

षोडशं पत्रम् (msk16) : ऋक्संहिता यजुः संहिता च

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit – 4

घटकम् -1. ऋक्संहिता - अग्निः(१.१९), ब्रह्मणस्पतिः(२.२३), मित्र (३.२३), बृहस्पतिः(४.५०),  
पूषन् (६.५३), संगठनम् (१०.१९१) ।

घटकम् -2. ऋग्वेदादिभाष्यभूमिका - ईश्वरविषयः, वेदोत्पत्तिः, वेदानां नित्यत्वविचारः,  
वेदविषयविचारः, देवताविचारः । (संस्कृतमाध्यमेन)

घटकम् -3. यजुर्वेदसंहिता (प्रथमोऽध्यायः) उव्वटमहीधरदयानन्दस्य च भाष्यस्य  
तुलनात्मकमध्ययनम् ।

घटकम् -4. यजुर्वेदसंहिता - ३४, ३६ अध्यायौ दयानन्दभाष्यसहितम् (संस्कृतमाध्यमेन) ।

निर्देशाः -

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- 0) द्वितीयचतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

**प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः**

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः

प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2 = 10

**प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः**

द्वितीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः मन्त्रद्वयोः व्याख्या

2x5=10

(ii) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः

1x5=05

*U - Singh*

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः मन्त्रद्वयोः व्याख्या

2x5=10

(ii) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः

1x5=05

**द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)**

चतुर्थः प्रश्नः -

एकं निबन्धात्मकं प्रश्नं लेखितुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् निबन्धमेकं प्रदास्यते ।

1x15

=15

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

एकं निबन्धात्मकं प्रश्नं लेखितुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् निबन्धमेकं प्रदास्यते ।

1x15

=15

**तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः**

षष्ठः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः

1x15=15

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः

1x15=15

**चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)**

अष्टमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः मन्त्रद्वयोः व्याख्या

2x5=10

(ii) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः

1x5=05

नवमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः मन्त्रद्वयोः व्याख्या

2x5=10

(ii) यथानिर्दिष्टसूक्तेभ्यः एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः

1x5=05

**अनुशंसितग्रन्थाः**

१. सायणकृतम् ऋग्वेदभाष्यम् ।

२. ऋग्वेद का सुबोध भाष्य, पं० श्रीपाद दामोदर सातवलेकर, पारडी ।

३. वैदिक व्याख्याविवेचन, डा० राम गोपाल, नैशनल पब्लिशिंग हाऊस, नई दिल्ली ।

४. उव्वटमहीधरकृत शुक्लयजुर्वेदभाष्यम्, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली ।

५. यजुर्वेदभाष्यम्, स्वामी दयानन्दसरस्वती, सम्पादक- ब्रह्मदत्त जिज्ञासु, रामलाल कपूर ट्रस्ट ।

६. वेदभाष्यकारों की वेदार्थ प्रक्रियाएँ, डा० रामनाथ वेदालङ्कार ।

७. ऋक्सूक्तसंग्रह, कृष्ण कुमार एवं हरिदत्त शास्त्री, साहित्यभण्डार, मेरठ ।

८. ऋग्वेदादिभाष्यभूमिका - स्वामी दयानन्द सरस्वती, आर्ष प्रचार ट्रस्ट, दिल्ली ।

**सप्तदशं पत्रम् (msk17) : ब्राह्मणसाहित्यम्**

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

*U - Singh*

घटकम् -1. ऐतरेयब्राह्मणम् (अध्यायः-३४) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् -2. ऐतरेयब्राह्मणम् (अध्यायः-३५) ।

घटकम् -3. शतपथब्राह्मणम् (काण्डः-१, अध्यायः-८, ब्राह्मणम्- १-२, मनुमत्स्याख्यानम्) ।

घटकम् -4. शतपथब्राह्मणम्, काण्डः - ५ (चरकसौत्रामणी) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

निर्देशाः -

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- 0) प्रथमचतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

### प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः

प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2 = 10

प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

प्रकरणत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् त्रीणि प्रकरणानि प्रदास्यन्ते ।

3x5 = 15

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

प्रकरणत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् त्रीणि प्रकरणानि प्रदास्यन्ते ।

3x5 = 15

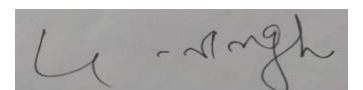
द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

प्रकरणत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् त्रीणि प्रकरणानि प्रदास्यन्ते ।

3x5 = 15

अथवा



पञ्चमः प्रश्नः

प्रकरणत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् त्रीणि प्रकरणानि प्रदास्यन्ते । 3x5 = 15  
तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः

षष्ठः प्रश्नः -

प्रकरणत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् त्रीणि प्रकरणानि प्रदास्यन्ते । 3x5 = 15  
अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

प्रकरणत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् त्रीणि प्रकरणानि प्रदास्यन्ते । 3x5 = 15  
चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

अष्टमः प्रश्नः

मन्त्रत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् मन्त्रत्रयं प्रदास्यन्ते । 3x5 = 15  
अथवा

नवमः प्रश्नः

मन्त्रत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टग्रन्थात् मन्त्रत्रयं प्रदास्यन्ते । 3x5 = 15

अनुशंसितग्रन्थाः

१. ऐतरेयब्राह्मणम् (सायणभाष्यसहितम्), डा० सुधाकर मालवीय, तारा प्रिंटिंग वर्क्स, वाराणसी ।
२. ऐतरेयालोचनम्, सत्यव्रत सामश्रमी ।
३. ए. वी. कीथ, द ऋग्वैदिक ब्राह्मणाज् ।
४. शतपथब्राह्मण, सम्पादक - गंगाप्रसाद उपाध्याय (भाग १ से ३) ।
५. शतपथब्राह्मण (सायणभाष्यसहितम्), नाग प्रकाशन, दिल्ली ।
६. शतपथब्राह्मण : एक सांस्कृतिक अध्ययन, उर्मिला देवी शर्मा, मेहरचन्द लछ्मनदास पब्लिकेशन्स, नई दिल्ली ।
७. Martin Haug, The Aitareya Brahmana of the Rigveda, Bhartiya publishing House, 1976 .

**अष्टादशं पत्रम् (msk18) : कल्पसाहित्यम् ऋक्प्रातिशाख्यं छन्दांसि च**

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

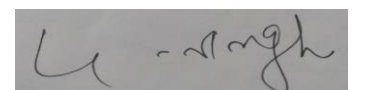
श्रेयोदानम्/Credit – 4

घटकम् -1. कात्यायनश्रौतसूत्रम्-अध्यायः २, कण्डिका १-४ (दर्शपौर्णमासः) (संस्कृतमाध्यमेन)

घटकम् - 2. पारस्करगृह्यसूत्रं हरिहर-गदाधर-कर्क-भाष्यानुसारेण (प्रथमः काण्डः) ।

घटकम् -3. शौनकः, ऋक्प्रातिशाख्यम् - प्रथमं पटलम् ।

घटकम् -4. वैदिकछन्दासां ज्ञानम् - प्रमुखवैदिकछन्दांसि (ऋक्प्रातिशाख्यानुसारेण) (संस्कृतमाध्यमेन)



## निर्देशाः -

- 0 प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0 प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0 प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0 प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- 0 प्रथमचतुर्थघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

### प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः

प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

$$5 \times 2 = 10$$

प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

सूत्रत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् सूत्रत्रयं प्रदास्यन्ते ।

$$3 \times 5 = 15$$

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

सूत्रत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् सूत्रत्रयं प्रदास्यन्ते ।

$$3 \times 5 = 15$$

द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

सूत्रत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् सूत्रत्रयं प्रदास्यन्ते ।

$$3 \times 5 = 15$$

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

सूत्रत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् सूत्रत्रयं प्रदास्यन्ते ।

$$3 \times 5 = 15$$

तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः

षष्ठः प्रश्नः -

सूत्रत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् सूत्रत्रयं प्रदास्यन्ते ।

$$3 \times 5 = 15$$

अथवा

सप्तमः प्रश्नः

सूत्रत्रयं व्याख्यातुं यथानिर्दिष्टाध्यायात् सूत्रत्रयं प्रदास्यन्ते ।

$$3 \times 5 = 15$$

U - Singh

## चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

अष्टमः प्रश्नः -

त्रयाणां छन्दसां सलक्षणं सोदाहरणं च व्याख्यानाय त्रीणि छन्दासि प्रदास्यन्ते । 3x5 =  
15

अथवा

नवमः प्रश्नः -

त्रयाणां छन्दसां सलक्षणं सोदाहरणं च व्याख्यानाय त्रीणि छन्दासि प्रदास्यन्ते । 3x5 =  
15

अनुशंसितग्रन्थाः

१. कात्यायनश्रौतसूत्रम् , विद्याधरशर्मा-कृत सरलावृत्ति, अच्युत ग्रन्थमाला, वाराणसी ।
२. कात्यायनश्रौतसूत्रम् (भाग १-२ ), नित्यानन्द पन्त, गोपालशास्त्री नेने, चौखम्बा संस्कृत सीरिज, वाराणसी ।
३. कात्यायनश्रौतसूत्रम् , कर्कभाष्य , डा. बेवर , चौखम्बा संस्कृत सीरिज , वाराणसी ।
४. पारस्करगृह्यसूत्रम् , खेमराज श्रीकृष्णदास, बाम्बे ।
५. पारस्करगृह्यसूत्र, (हरिहरभाष्यसहित), डाँ. हरिदत्त शास्त्री , भारतीय विद्या प्रकाशन , दिल्ली ।
६. पारस्करगृह्यसूत्र, ( हरिहर-गदाधर-भाष्यसहित), डाँ. जगदीशचन्द्र , चौखम्बा संस्कृत सीरिज, वाराणसी ।
७. ऋक्प्रातिशाख्यम् , मङ्गलदेव शास्त्री, चौखम्बा, वाराणसी ।
८. ऋक्प्रातिशाख्यम् , (उब्बटकृतभाष्यसहितम् ), वीरेन्द्रकुमार वर्मा, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम् , वाराणसी ।
९. ऋक्प्रातिशाख्यम् , डाँ. ब्रजबिहारी चौबे , (पटल १-४) , भारतीय विद्या प्रकाशन , दिल्ली ।
१०. ऋग्वेदप्रातिशाख्य : एक परिशीलन , डाँ. वीरेन्द्रकुमार वर्मा , काशी हिन्दू विश्वविद्यालय, वाराणसी ।
११. वैदिकछन्दोमीमांसा , पं. युधिष्ठिरमीमांसक , रामलाल कपूर ट्रस्ट , सोनीपत ।
१२. छन्दशास्त्रम् , पिंगल , हलायुधभट्टकृत मृतसंजीवनी व्याख्या एवं वृत्तिसहित , चौखम्बा ओरियान्टालिया, वाराणसी

ख. द्वितीयः वर्गः - व्याकरणम्

## षोडशं पत्रम् (msk16) : व्याकरणशास्त्रपरम्परा व्याकरणदर्शनञ्च

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा - 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् - 30

श्रेयोदानम्/Credit - 4

घटकम् -1. शाकटायनः, आपिशलिः, काशकृत्स्नः, व्याडिः, पाणिनिः, कात्यायनः, पतञ्जलिः, भर्तृहरिः, कैयटः, कौण्डभट्टः, नागेशभट्टः।

घटकम् -2. अष्टाध्यायी - प्रथमः पादः, काशिकानुसारं सूत्राणां व्याख्या (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् -3. महाभाष्यम् (पस्पशाह्निकम्) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

U - Singh



## घटकम् -4. लिङ्गानुशासनम् ।

### निर्देशाः -

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- 0) द्वितीयतृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

### प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2 = 10

### प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः

द्वितीयः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टवैयाकरणेभ्य एकस्य वैयाकरणस्य विशदपरिचयः प्रदेयः ।

5x2 = 10

(ख) यथानिर्दिष्टवैयाकरणेभ्य एकस्य वैयाकरणस्य सामान्यः परिचयः प्रदेयः ।

5x1 = 5

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टवैयाकरणेभ्य एकस्य वैयाकरणस्य विशदपरिचयः प्रदेयः ।

5x2 = 10

(ख) यथानिर्दिष्टवैयाकरणेभ्य एकस्य वैयाकरणस्य सामान्यः परिचयः प्रदेयः ।

5x1 = 5

### द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

चतुर्थः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् त्रयाणां सूत्राणां व्याख्या विधेया ।

5x3 = 15

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् त्रयाणां सूत्राणां व्याख्या विधेया ।

5x3 = 15

### तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

षष्ठः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् सूत्रद्वयोः/वार्तिकद्वयोः व्याख्या विधेया ।

5x2 = 10

U - Singh

(ख) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः। 5x1 = 5  
अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् सूत्रद्वयोः/वार्तिकद्वयोः व्याख्या विधेया । 5x2 = 10

(ख) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः। 5x1 = 5

चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् त्रयाणां सूत्राणां व्याख्या विधेया । 5x3 = 15

अथवा

नवमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् त्रयाणां सूत्राणां व्याख्या विधेया । 5x3 = 15

अनुशंसितग्रन्थाः

१. संस्कृत व्याकरणशास्त्र का इतिहास, (भाग १-३), युधिष्ठिरमीमांसक, रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत ।
२. संस्कृतव्याकरणदर्शन , रामसुरेश त्रिपाठी , राजकमल प्रकाशन , दिल्ली।
३. व्याकरणशास्त्रेतिहासः , वी. त्रिपाठी ।
४. पाणिनीय व्याकरण का अनुशीलन , रामशंकर भट्टाचार्य , इण्डोलोजिकल हाऊस , वाराणसी ।
५. अष्टाध्यायी(भाष्य) प्रथमावृत्तिः( प्रथम भाग ), पं. ब्रह्मदत्त जिज्ञासु , रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली ।
६. अष्टाध्यायी- काशिकावृत्तिः (प्रथमाध्यायः), वेदपाल विद्याभास्कर , साहित्यभण्डार , मेरठ ।
७. व्याकरणमहाभाष्यम् (भाग-१), वेदव्रत , हरियाणा साहित्य संस्थान , गुरुकुल झज्जर , १९२२ ।
८. महाभाष्यम् (प्रथमो भागः), युधिष्ठिरमीमांसक , रामलाल कपूर ट्रस्ट , रेवली , सोनीपत ।
९. व्याकरणमहाभाष्यम् , मथुरानाथमिश्रः , चौखम्बा विद्या भवन , वाराणसी ।
१०. पाणिनीयशिक्षा , श्रीनारायण मिश्र , गोकुलदास संस्कृत ग्रन्थमाला ।
११. लिङ्गानुशासनम् ।

U - Singh

## सप्तदशं पत्रम् (msk17) : सिद्धान्तकौमुदी - १

पूर्णाङ्काः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit – 4

घटकम् -1. संज्ञा-परिभाषाप्रकरणम् (संस्कृतमाध्यमेन)

घटकम् -2. सन्धिप्रकरणम्

घटकम् -3. अजन्तप्रकरणम् (संस्कृतमाध्यमेन)

१. अजन्तपुल्लिङ्गप्रकरणम्

२. अजन्तस्त्रील्लिङ्गप्रकरणम्

३. अजन्तपनंपुसकल्लिङ्गप्रकरणम्

घटकम् -4. हलन्तप्रकरणम्

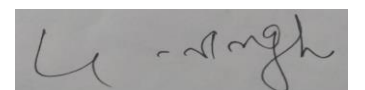
१. अजन्तपुल्लिङ्गप्रकरणम्

२. अजन्तस्त्रील्लिङ्गप्रकरणम्

३. अजन्तपनंपुसकल्लिङ्गप्रकरणम्

निर्देशाः -

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।



- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- 0) प्रथमतृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

### प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

$$5 \times 2 = 10$$

प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रयाणां सूत्राणां व्याख्या विधेया ।  
अथवा

$$3 \times 5 = 15$$

तृतीयः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रयाणां सूत्राणां व्याख्या विधेया ।

$$3 \times 5 = 15$$

द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।  
9

$$3 \times 3 =$$

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  
अथवा

$$2 \times 3 = 6$$

पञ्चमः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।  
9

$$3 \times 3 =$$

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  
तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

$$2 \times 3 = 6$$

षष्ठः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।  
= 9

$$3 \times 3$$

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  
अथवा

$$2 \times 3 = 6$$

सप्तमः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।  
= 9

$$3 \times 3$$

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  
चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः

$$2 \times 3 = 6$$

*U - Singh*

अष्टमः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते । 3x3  
= 9

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया । 2x3 = 6  
अथवा

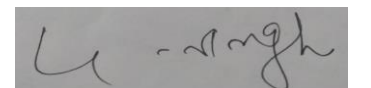
नवमः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते । 3x3  
= 9

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया । 2x3 = 6

अनुशंसितग्रन्थाः -

1. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी ( पूर्वार्धम् ) बालमनोरमा-तत्त्वबोधिनी-सहिता, भट्टोजिदीक्षितः, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली ।
2. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (भाग १-२) गोपालदत्त पाण्डेय , चौखम्बा सुरभारती , वाराणसी ।
3. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी काशिकावृत्तिश्च ( प्रथमो भागः ) , विद्वान् बि. एल्. गणपतिभट्टः, विद्वान् बि. कृष्णराजभट्टः, श्रीशंकर अद्वैतशोधकेन्द्रम् , शृंगेरी ।
4. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी भाग -१ , व्याख्याकार - पं. बालकृष्ण पंचोली ।



## अष्टादशं पत्रम् (msk18) : सिद्धान्तकौमुदी - २

पूर्णाङ्काः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit – 4

घटकम् -1. पूर्वकृदन्तप्रकरणम् (ण्वुल् - तृच् - अच् - ल्यु - णिनि - ष्वुन् - अण् - क- खश् - खच् - क्त - क्तवतु

-शतृ - शानच् - युच् - शाकन् - ष्वुन् (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् -2. उत्तरकृदन्तप्रकरणम् (तुमुन् - ण्वुल् - यञ् - अप् - क्तिन् - क्यप् - अङ् - ल्युट् - खल् - ल्यप् - णमुल् )(संस्कृतमाध्यमेन)

घटकम् -3. तद्धितप्रकरणम् - अपत्याधिकारतः छयद्विधिपर्यन्तम् ।

घटकम् -4. तद्धितप्रकरणम् - आर्हीयप्रकरणतः स्वार्थिकपर्यन्तम् ।

निर्देशाः -

- 0 प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0 प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0 प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0 प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- 0 प्रथमद्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

**प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः**

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2 = 10

**प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)**

द्वितीयः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।

3x3 = 9

*U - Singh*

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  $2 \times 3 = 6$   
अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।  $3 \times 3 = 9$

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  $2 \times 3 = 6$

**द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)**

चतुर्थः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।  $3 \times 3 = 9$

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  $2 \times 3 = 6$   
अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।  $3 \times 3 = 9$

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  $2 \times 3 = 6$

**तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः**

षष्ठः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।  $3 \times 3 = 9$

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  $2 \times 3 = 6$   
अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।  $3 \times 3 = 9$

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  $2 \times 3 = 6$

**चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः**

अष्टमः प्रश्नः -

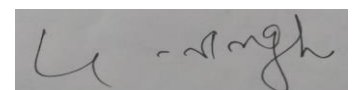
(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।  $3 \times 3 = 9$

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  $2 \times 3 = 6$   
अथवा

नवमः प्रश्नः -

(क) त्रयाणां पदानां रूपसिद्ध्यर्थं यथानिर्दिष्टप्रकरणात् त्रीणि पदानि प्रदास्यन्ते ।  $3 \times 3 = 9$

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या विधेया ।  $2 \times 3 = 6$



**अनुशंसितग्रन्थाः**

१. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी ( उत्तरार्धम् ) बालमनोरमा-तत्वबोधिनी-सहिता , भट्टोजिदीक्षितः,  
मोतीलाल बनारसीदास , दिल्ली ।
२. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (भाग १-२) गोपालदत्त पाण्डेय , चौखम्बा सुरभारती , वाराणसी ।
३. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी काशिकावृत्तिश्च ( प्रथमो भागः) , विद्वान् बि. एल्. गणपतिभट्टः ,  
विद्वान् बि. कृष्णराजभट्टः, श्रीशंकर अद्वैतशोधकेन्द्रम् , शृंगेरी ।
४. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी भाग -४, व्याख्याकार - पं. बालकृष्ण पंचोली ।

ग. तृतीयः वर्गः - दर्शनम्

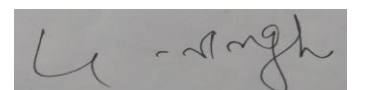
**षोडशं पत्रम् (msk16) : सांख्यदर्शनं योगदर्शनञ्च**

पूर्णाङ्काः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit – 4





घटकम् -1. योगसूत्रं व्यासभाष्यसहितं समाधिपादः (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् -2. योगसूत्रं व्यासभाष्यसहितं साधनपादः ।

घटकम् -3. सांख्यसूत्रम् (प्रथमोऽध्यायः १-४१ सूत्राणि) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् -4. सांख्यसूत्रम् (प्रथमोऽध्यायः ४२-८२ सूत्राणि) ।

निर्देशः -

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- 0) प्रथमतृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2 = 10

प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयोः व्याख्या ।

2x5 = 10

(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1 = 5

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयोः व्याख्या ।

2x5 = 10

(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1 = 5

द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

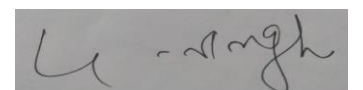
(क) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयोः व्याख्या ।

2x5 = 10

(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1 = 5

अथवा



पञ्चमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयोः व्याख्या ।

2x5 =10

(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1 = 5

तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

षष्ठः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयोः व्याख्या ।

2x5 =10

(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1 = 5

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयोः व्याख्या ।

2x5 =10

(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1 = 5

चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयोः व्याख्या ।

2x5 =10

(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1 = 5

अथवा

नवमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रद्वयोः व्याख्या ।

2x5 =10

(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

5x1 = 5

अनुशंसितग्रन्थाः

१. पातञ्जलयोगदर्शनम् , सुरेशचन्द्र श्रीवास्तव , चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम् , वाराणसी , १९९३।
२. पातञ्जलयोगदर्शनम् , स्वामी हरिहरानन्द ' आरण्यक ' , मोतीलाल बनारसीदास , दिल्ली ।
३. पातञ्जलयोगदर्शनम् , ब्रह्मलीन मुनि , चौखम्बा , वाराणसी ।
४. योगदर्शनम् , डा. सत्यपति जी परिव्राजक , दर्शन योग महाविद्यालय , रोजड , गुजरात ।
५. योगसूत्रम् , रमाशङ्कर त्रिपाठी , कृष्णदास अकादमी , १९८५ ।
६. सांख्यसूत्रम् , रामशंकर भट्टाचार्य , भारतीय विद्या प्रकाशन , दिल्ली ।

U - Singh

## सप्तदशं पत्रम् (msk17) : न्यायदर्शनं वैशेषिकदर्शनञ्च

पूर्णाङ्काः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit – 4

घटकम् -1. न्यायसिद्धान्तमुक्तावली (प्रत्यक्षखण्डः) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

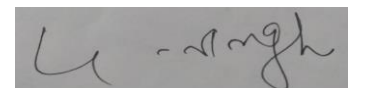
घटकम् -2. न्यायसूत्रम् (प्रथमोऽध्यायः प्रथमोऽह्निकः) ।

घटकम् -3. प्रशस्तपादभाष्यम् (प्रारम्भतःशब्दनिरूपणं यावत्) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् -4. प्रशस्तपादभाष्यम् (बुद्धिनिरूपणतः संस्कारनिरूपणं यावत्) ।

निर्देशाः -

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।



- 0) प्रथमतृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

### प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

$$5 \times 2 = 10$$

### प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  
=15

$$1 \times 15$$

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  
=15

$$1 \times 15$$

### द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रत्रययोः व्याख्या ।

$$2 \times 5 = 10$$

(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  
5

$$5 \times 1 =$$

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

(क) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् सूत्रत्रययोः व्याख्या ।

$$2 \times 5 = 10$$

(ख) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  
5

$$5 \times 1 =$$

### तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

षष्ठः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  
=15

$$1 \times 15$$

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  
=15

$$1 \times 15$$

### चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

U - Singh

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  
=15

1x15

अथवा

नवमः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  
=15

1x15

अनुशंसितग्रन्थाः

१. न्यायसिद्धान्तमुक्तावली, कृष्णवल्लभाचार्य, चौखम्बा संस्कृत संस्थानम्, वाराणसी।
२. न्यायसिद्धान्तमुक्तावली, गजाननशास्त्री मुसलगाँवकरः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।
३. न्यायसिद्धान्तमुक्तावली, (प्रत्यक्षखण्डः) धर्मेन्द्रनाथ शास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली।
४. न्यायसिद्धान्तमुक्तावली, दयाशंकरशास्त्री, सुरभारती प्रकाशनम्, कानपुर।
५. न्यायदर्शनम्, सच्चिदानन्दमिश्र, भारतीय विद्या प्रकाशन, दिल्ली।
६. न्यायदर्शनम्, अनन्तलाल ठक्कुर, विद्यापीठ प्रकाशन, दरभंगा, बिहार।
७. प्रशस्तपादभाष्यम्, न्यायकन्दलीसहितम्, दुर्गाधर झा, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालय, वाराणसी।
८. प्रशस्तपादभाष्यम्, श्रीनिवास शास्त्री, साहित्यभण्डार, मेरठ।

## अष्टादशं पत्रम् (msk18) : वेदान्तदर्शनं मीमांसादर्शनञ्च

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit – 4

घटकम् -1. ब्रह्मसूत्रम्, चतुः सूत्री, शाङ्करभाष्य-भामतीसहिता (संस्कृतमाध्यमेन)।

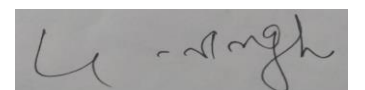
घटकम् -2. वेदान्तपरिभाषा (प्रत्यक्षपरिच्छेदः) (संस्कृतमाध्यमेन)।

घटकम् -3. जैमिनीयसूत्रम्, शाबरभाष्यसहितम् (प्रथमोऽध्यायः प्रथमः पादः, तर्कपादः १-१० सूत्राणि)।

घटकम् -4. जैमिनीयसूत्रम्, शाबरभाष्यसहितम् (प्रथमोऽध्यायः प्रथमः पादः, तर्कपादः ११- ३२ सूत्राणि)।

निर्देशाः -

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत्।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति। तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति। प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति। घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते। ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः। प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।



- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः। आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः। प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति।
- 0) प्रथमद्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति। अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते।

**प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः**

**प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन**

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत्। अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते। तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः।

5x2

= 10

**प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)**

**द्वितीयः प्रश्नः -**

(क) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x10

=10

(ख) यथानिर्दिष्टप्रकरणात् एकस्य सूत्रस्य व्याख्या।

1x5 = 5

अथवा

**तृतीयः प्रश्नः -**

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x15 =15

**द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)**

**चतुर्थः प्रश्नः -**

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x15 =15

अथवा

**पञ्चमः प्रश्नः -**

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x15 =15

**तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः**

**षष्ठः प्रश्नः -**

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x15 =15

अथवा

**सप्तमः प्रश्नः -**

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x15 =15

**चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः**

**अष्टमः प्रश्नः -**

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x15 =15

अथवा

**नवमः प्रश्नः -**

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x15 =15

*U - Singh*

### अनुशंसितग्रन्थाः

१. ब्रह्मसूत्रम्, चतुः सूत्री, शांकरभाष्यसहितम्, कामेश्वरनाथमिश्रः ।
२. ब्रह्मसूत्रशांकरभाष्यम्, भामतीसहिता, स्वामी योगीन्द्रानन्द, षड्दर्शन प्रकाशन, वाराणसी ।
३. ब्रह्मसूत्रशांकरभाष्यम्, स्वामी सत्यानन्द सरस्वती, सत्यानन्दीदीपिकासहितम्, गोविन्दमठ, वाराणसी, १९७८
- ४ वेदान्तपरिभाषा, रामकृष्णाध्वरी, राष्ट्रीय संस्कृत संस्थानम्, नव देहली ।
५. वेदान्तपरिभाषा, विश्वनाथ धिताल, श्रीदक्षिणामूर्तिमठ, वाराणसी ।
६. वेदान्तपरिभाषा, जीवानन्द विद्यासागर भट्टाचार्य, सिद्धेश्वर यन्त्रालय, कोलकाता ।
७. मीमांसादर्शन, श्रीरामशर्मा आचार्य, माता भगवती देवी शर्मा, युग निर्माण योजना विस्तार ट्रस्ट गायत्री तपोभूमि, मथुरा, २०१० ।
८. पूर्वमीमांसादर्शनम्, सम्पादक - महादेव शास्त्री, Government Branch Press, Mysore .

### क. चतुर्थः वर्गः - साहित्यम्

### षोडशं पत्रम् (msk16) : पद्यसाहित्यं गद्यसाहित्यञ्च

पूर्णाङ्काः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit – 4

घटकम् -1. रघुवंशम् ( प्रथमः सर्गः) ( संस्कृतमाध्यमेन ) ।

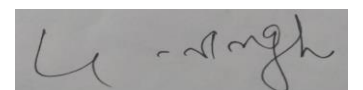
घटकम् -2. मेघदूतम् (पूर्वार्धः) ( संस्कृतमाध्यमेन ) ।

घटकम् -3. कादम्बरी (शुकनासोपदेशः) ।

घटकम् -4. कादम्बरी (महाश्वेतावृत्तान्तः) ।

### निर्देशाः -

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।



- 0) प्रथमद्वितीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

$$5 \times 2 = 10$$

प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः सप्रसंगव्याख्या ।  $2 \times 5 = 10$

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  $1 \times 5 = 05$

अथवा

तृतीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः सप्रसंगव्याख्या ।  $2 \times 5 = 10$

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  $1 \times 5 = 05$

द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

चतुर्थः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः सप्रसंगव्याख्या ।  $2 \times 5 = 10$

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  $1 \times 5 = 05$

अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् द्वयोः श्लोकयोः सप्रसंगव्याख्या ।  $2 \times 5 = 10$

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  $1 \times 5 = 05$

तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः

षष्ठः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् गद्यांशद्वयोः सप्रसंगव्याख्या ।  $2 \times 5 = 10$

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  $1 \times 5 = 05$

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् गद्यांशद्वयोः सप्रसंगव्याख्या ।  $2 \times 5 = 10$

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  $1 \times 5 = 05$

चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् गद्यांशद्वयोः सप्रसंगव्याख्या ।  $2 \times 5 = 10$

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।  $1 \times 5 = 05$

U - Singh



अथवा

नवमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् गद्यांशद्वयोः सप्रसंगव्याख्या ।

2x5 = 10

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x5 = 05

अनुशंसितग्रन्थाः

1. रघुवंशम् , डा० कृष्णमणि त्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
2. रघुवंशम् ,पं० ज्वालाप्रसादमिश्र, श्रीवेङ्कटेश्वर प्रैस, बंबई ।
3. रघुवंशम्, मल्लीनाथसंजीविनीसमेतम् , काशीनाथ पाण्डुरङ्गा परब, निर्णयसागर प्रैस, मुम्बई ।
4. कादम्बरी, आचार्य शेषराज शर्मा रेग्मी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
5. कादम्बरी ( कथामुखम् ) - पं० तारिणीश झा, रामनारायणलाल वेणीमाधव ।
6. कादम्बरी ( कथामुखम् ) डा० समीर, चौखम्बा प्रकाशनम् , वाराणसी ।
7. कादम्बरी, भट्ट मथुरानाथ शास्त्री , निर्णय सागर प्रैस, बम्बई ।
8. कादम्बरी,( कथामुखम् ) रतिनाथ शास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास ।
9. मेघदूतम् ,आचार्य शेषराज शर्मा रेग्मी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
10. मेघदूतम् , आचार्य शिवबालक द्विवेदी, हंसा प्रकाशन, जयपुर ।

U - Singh

## सप्तदशं पत्रम् (msk17) : नाट्यसाहित्यं नाट्यशास्त्रञ्च

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30

श्रेयोदानम्/Credit – 4

घटकम् 1. वेणीसंहारम् (1-3 अङ्कपर्यन्तम्) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् -2. वेणीसंहारम् (4-6 अङ्कपर्यन्तम्) ।

घटकम् -3. रत्नावली (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् -4. नाट्यशास्त्रम् (2,6 अध्यायौ) ।

निर्देशाः -

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- 0) प्रथमतृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः

प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः

प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2

= 10

प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

द्वितीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकद्वयस्य संप्रसंगव्याख्या ।

2x5 = 10

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x5 = 05

अथवा

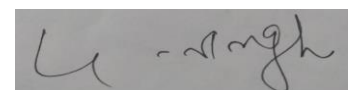
तृतीयः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकद्वयस्य संप्रसंगव्याख्या ।

2x5 = 10

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x5 = 05



## द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः

चतुर्थः प्रश्नः -

- (i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकद्वयस्य संप्रसंगव्याख्या । 2x5 = 10  
(ii) एकः आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः। 1x5 = 05  
अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

- (i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकद्वयस्य संप्रसंगव्याख्या । 2x5 = 10  
(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः। 1x5 = 05

## तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

षष्ठः प्रश्नः -

- (i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकद्वयस्य संप्रसंगव्याख्या । 2x5 = 10  
(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः। 1x5 = 05  
अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

- (i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् श्लोकद्वयस्य संप्रसंगव्याख्या । 2x5 = 10  
(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः। 1x5 = 05

## चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

- यथानिर्दिष्टग्रन्थात् त्रयाणां प्रश्नानां व्याख्या विधेया । 3x5  
= 15

अथवा

नवमः प्रश्नः -

- यथानिर्दिष्टग्रन्थात् त्रयाणां प्रश्नानां व्याख्या विधेया । 3x5 = 15

अनुशंसितग्रन्थाः

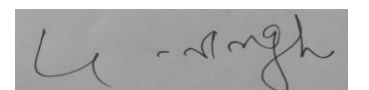
१. मृच्छकटिकम् , डा. श्रीनिवासशास्त्री, साहित्यभण्डार, मेरठ ।
२. मृच्छकटिकम् , विश्वनाथ शर्मा , हंसा प्रकाशन, जयपुर ।
३. मृच्छकटिकम् (पृथ्वीधर कृता टीका ), निर्णय सागर प्रैस , बम्बई ।
४. रत्नावली, पं. परमेश्वरदीन पाण्डेय, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम् , वाराणसी ।
५. भरतनाट्यशास्त्रम् , डा. सत्यप्रकाश शर्मा , चौखम्बा प्रकाशनम् , वाराणसी ।
६. भरतनाट्यशास्त्रम् , डा. पारसनाथ द्विवेदी , विनोद पुस्तक मन्दिर, आगरा ।
७. भरतनाट्यशास्त्रम् , डा. ब्रजमोहन चतुर्वेदी , आर्य बुक डिपो, नई दिल्ली ।
८. नाट्यशास्त्रम् , व्याख्याकार : भोलानाथ व्यास ।

## अष्टादशं पत्रम् (msk18) : काव्यशास्त्रम्

पूर्णाङ्कः (Maximum Marks) : 100

लिखितपरीक्षा – 70

आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 30



घटकम् -1. काव्यप्रकाशः (१-३ उल्लासपर्यन्तम्) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् -2. काव्यप्रकाशः (४-रसध्वनिः, ५-गुणीभूतव्यङ्गयभेदाः, ७-रसदोषाः) ।

घटकम् -3. काव्यप्रकाशः (८, ९, १० - उपमा, उत्प्रेक्षा, अपह्नुतिः, अर्थान्तरन्यासः, रूपकम्, समासोक्तिः, विशेषोक्तिः, निदर्शना, विभावना, दृष्टान्तः, सङ्करः, संसृष्टिः - अलङ्काराणां लक्षणानि उदाहरणानि च) (संस्कृतमाध्यमेन) ।

घटकम् -4. ध्वन्यालोकः(प्रथमोद्योतः) ।

**निर्देशाः -**

- 0) प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतमाध्यमेन भवेत् ।
- 0) प्रश्नपत्रे नव (09) प्रश्नाः भविष्यन्ति । तेषु पञ्च प्रश्नाः अनिवार्याः भविष्यन्ति । प्रथमा प्रश्नसंख्या अनिवार्या भविष्यति तथा च अन्ये चत्वारो प्रश्नाः प्रथम-द्वितीय-तृतीय-चतुर्थघटकसम्बद्धाः भविष्यन्ति ।
- 0) प्रथमः प्रश्नः अनिवार्यो भविष्यति । घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । ते पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः । प्रत्येकस्य प्रश्नस्य कृते द्वौ अङ्कौ (02) भविष्यतः।
- 0) प्रश्नसंख्या 2-9 पर्यन्तं क्रमेण प्रत्येकस्मात् घटकात् द्वौ प्रश्नौ भविष्यतः। तेषु प्रत्येकस्य घटकस्य एकः प्रश्नः समाधेयः । आहत्य चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः । प्रतिप्रश्नं पञ्चदश अङ्कानां (15) भविष्यति ।
- 0) प्रथमतृतीयघटकाश्रिताः प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन एव समाधेयाः अन्यथा सर्वथा अङ्कहानिः भविष्यति । अन्ये संस्कृत/हिन्दी/आङ्गलभाषामाध्यमानां केनापि एकेन माध्यमेन समाधातुं शक्यन्ते ।

**प्रश्नपत्रनिर्माणविधिः**

**प्रथमः प्रश्नः - (अनिवार्यप्रश्नः) : संस्कृतमाध्यमेन**

अयं (प्रथमः) प्रश्नः घटकचतुष्टयगतपाठ्यक्रममाश्रित्य भवेत् । अस्मिन् प्रश्ने पञ्च संक्षिप्तोत्तरप्रश्नाः प्रदास्यन्ते । तेषु पञ्च प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन समाधेयाः ।

5x2 = 10

**प्रथमघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)**

**द्वितीयः प्रश्नः -**

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् कारिकाद्वयोः सप्रसंगव्याख्या ।

2x5 = 10

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x5 = 05

अथवा

**तृतीयः प्रश्नः -**

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् कारिकाद्वयोः सप्रसंगव्याख्या ।

2x5 = 10

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः।

1x5 = 05

**द्वितीयघटकाश्रितप्रश्नाः**

**चतुर्थः प्रश्नः -**

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् कारिकाद्वयोः सप्रसंगव्याख्या ।

2x5 = 10

*U - Singh*

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः। 1x5 = 05  
अथवा

पञ्चमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् कारिकाद्वयोः सप्रसंगव्याख्या । 2x5 = 10

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः। 1x5 = 05

तृतीयघटकाश्रितप्रश्नाः (संस्कृतमाध्यमेन)

षष्ठः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् कारिकाद्वयोः सप्रसंगव्याख्या । 2x5 = 10

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः। 1x5 = 05

अथवा

सप्तमः प्रश्नः -

(i) यथानिर्दिष्टग्रन्थात् कारिकाद्वयोः सप्रसंगव्याख्या । 2x5 = 10

(ii) एक आलोचनात्मकः/परिचयात्मकः/व्याख्यात्मकः वा प्रश्नः। 1x5 = 05

चतुर्थघटकाश्रितप्रश्नाः

अष्टमः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् त्रयाणाम् अलङ्काराणां सोदाहरणं व्याख्या विधेया । 3x5  
= 15

अथवा

नवमः प्रश्नः -

यथानिर्दिष्टग्रन्थात् त्रयाणाम् अलङ्काराणां सोदाहरणं व्याख्या विधेया । 3x5 =  
15

अनुशंसितग्रन्थाः

१. काव्यप्रकाशः, रामसागर त्रिपाठी, मोतीलाल बनारसीदास ।
२. काव्यप्रकाशः, आचार्य विश्वेश्वर, चौखम्बा प्रकाशनम्, वाराणसी ।
३. काव्यप्रकाशः, श्रीनिवासशास्त्री, साहित्यभण्डार, मेरठ ।
४. काव्यप्रकाशः, श्रीनिवास शर्मा, भारतीय विद्या प्रकाशन, दिल्ली ।
५. ध्वन्यालोकः, आचार्य विश्वेश्वर, चौखम्बा प्रकाशनम्, वाराणसी ।
६. ध्वन्यालोकः, लोकमणि दाहाल, भारतीय विद्या प्रकाशन, दिल्ली ।
७. ध्वन्यालोकः, कृष्णकुमार, साहित्यभण्डार, मेरठ ।
८. ध्वन्यालोकः, कृष्णचन्द्र द्विवेदी, हंसा प्रकाशन, जयपुर ।

U - Singh